

oktobarski salon 68.

ko je kriv
za bezvrednost?

irina subotić

četku obećavao da izraste u reprezentativnu manifestaciju visoke vrednosti, formiranu čvrstim kritičkim pristupom. Obećanja, međutim, nisu ispunjena i godine su nas uverile u suprotno: rezultati su postali porazni. Na poslednjoj izložbi, više nego ikada dosada, uočljivo je odsustvo kriterijuma u izboru eksponata, a nepreglednost celine pritiškuje nedostatak ideja za prezentaciju jedne tako velike građe. Ne može se više izbegavati pitanje: ko je odgovoran što je Oktobarski salon postao sličan serijskim izložbama mnogih esnafskih udruženja likovnih umetnika i čemu uopšte služe ovakvi galimatijasi? Nije bez osnove rašireno mišljenje¹ da odgovornost najpre pada na one koji obezbeđuju materijalna sredstva i imenuju organizacione odbore da kroje njegov lik. Sama ideja organizovanja godišnjih izložbi podrazumeva složen i osetljiv poduhvat — s jedne strane, očekuje se da će biti zastupljen veliki broj umetnika, a s druge, da će se istaći one pojave koje su nikle u protekloj godini. Period od jedne godine, međutim, nije dovoljan da se razviju i vidno ispolje one novine u likovnom stvaralaštvu koje bi zasluživale da budu istaknute kao obeležje određenog Salona. Umesto svega toga, svedoci smo prihvatanja ogromnog broja radova i prikazivanja najrazličitijih ideja i idejica — često trivijalnih i loše realizovanih — u čijoj se poplavi gube značajniji tokovi i sveža strujanja. Tako se dešava da i umetnici nesumnjivih vrednosti u ovoj heterogenosti izloženog materijala izgube svoj smisao i da se njihovo prisustvo utopi u masu u kojoj se mogu da naslute — tek s izuzetnim naporom. Problem je kako da se promašaji ovakvih velikih izložbi bez koncepcije zamene životvornijim, sa većom ulogom i podsticajem u današnjem vremenu. Kakav idejni pristup treba odrediti? U jednostavnom ali ambiciozno proglašenom ge-

slu, da Salon predstavlja »manifestaciju savremenog stvaralaštva umetnika likovne i primenjene umetnosti SR Srbije«, ova izložba u stvari podrazumeva širinu a ne kvalitet, potvrdu priznatih mediokriteta a ne traganje za novim pojavama i vrednostima. Time Oktobarski salon, kojim se slavi oslobođenje Beograda, gubi svoj smisao i opravdanje jer stvaralaštvo Srbije tokom jedne godine predstavlja pasivno i nekritički, a ne realno i angažovano.

Odabrana dela, s druge strane, nisu dala povoda, inspiracije ni mogućnosti da se povežu u jednu manje ili više koherentnu idejnu celinu čiji bi konceptualni prikaz ustanovio — bar u izvesnoj meri — neke konstante savremene srpske umetnosti, izneo prave probleme koji zaokupljaju umetnike i ukazao na sveže tokove, nove ličnosti. Znači, problem je u velikoj meri u kriterijumu za odбір i izlagača i dela i u nekoj vrsti besmislene demokratije koja se ponavlja u slučaju svake veće izložbe savremenog stvaralaštva: uslov za jednu vrednu izložbu širokih dijapazona bio bi u odluci da se organizatori opredele ili samo za otvorene konkurse, pri čemu bi sva dela prolazila kroz žiriranje, ili za određenu listu pozvanih čije bi prisustvo bilo opravdano unapred poznatim doprinosom koji bi ti umetnici trebalo da daju jednoj jasno koncipiranoj izložbi. Međutim, kada početne premise u organizovanju ne zadovoljavaju, svi dalji rezultati nose njihov pogrešan pečat tako da se — kao u vrzinom kolu — ponovo vraćamo na početak, na Organizacioni odbor i tako dalje.

Ali, paralelno, postoji još jedno pitanje koje svojom drastičnošću zadire u najskrivenije kutove problema: pod pretpostavkom (utopijskom) da se formira zadovoljavajući Organizacioni odbor i da se on opredeli za neku od mogućih, brojnih, jasno definisanih koncepcija, šta bi današnja umetnost u Srbiji mogla da prikaže? Sudeći prema dosta intenzivnom likovnom životu u

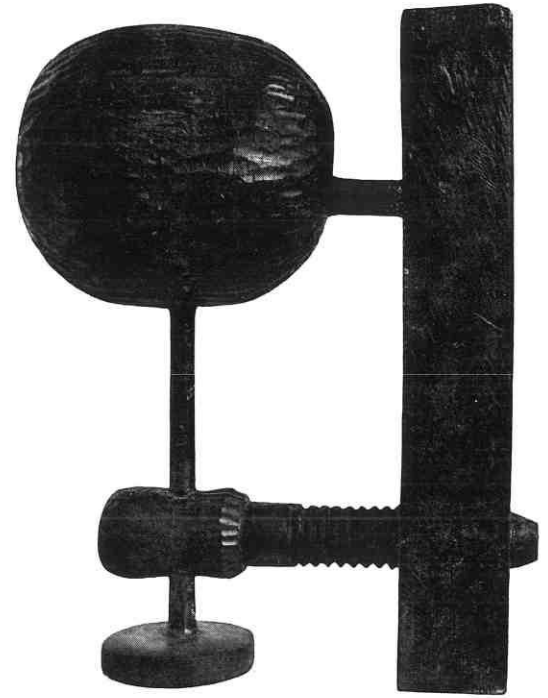
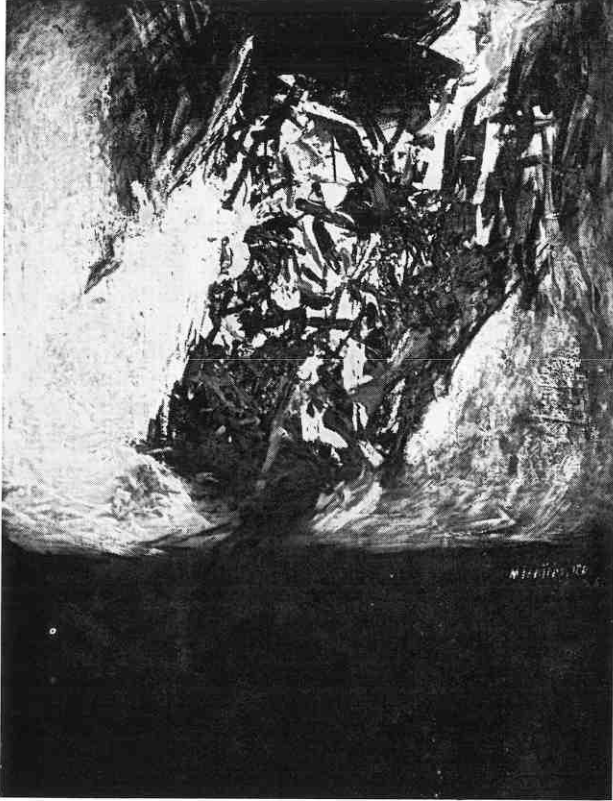
Zamišljen pre devet godina kao široka smotra ostvarenja iz oblasti likovnih i primenjenih umetnosti Srbije, Oktobarski salon* je u po-

*

20. X — 20. XI 1968, izložbeni paviljon u Masarikovoj ulici i Galerija ULUS-a; u sekciji za slikarstvo učestvovalo 90 umetnika, za grafiku — 29, za skulpturu — 39, za primenjene umetnosti — 65.

¹ Iste teze zastupa i Ž. Turinski u veoma kritičkom članku »Pogrešne odluke«, objavljenom u Politici 8. XII 1968.

191

Beogradu, zatim u Novom Sadu i u nekim drugim centrima, ne bismo bili u pravu ako bismo tvrdili da je došlo do zastoja u stvaralaštvu. To ipak ne znači da našu likovnu klimu karakteriše brojnost novih pojava, traganje za novim mogućnostima koje bi adekvatnije odražavale današnji senzibilitet i neposredna iskustva života. Razume se da ćemo pomenuti postojanje niza dubokih sociološko-ekonomsko-tehničkih razloga koji, ako nisu prepreka, nisu ni stimulans i koji u velikoj meri uslovljavaju stvaralaštvo svake sredine, pa i srpske. A upravo ta brojnost izložaba nameće konstataciju o manirizovanju nađenih formula, o izvesnoj stagnaciji ideja, interesovanju za efemerno, neinventivnosti realizacija, o sve češćem i sve smrtonosnijem zatvaranju kojim se gubi kontakt sa vremenom u kome se živi. Upravo zbog toga što se nalazimo — verujem — u onim mirnim vremenima koja prete konstruktivnom burom, neophodno bi bilo da izložbe poput Oktobarskog salona iznesu u prvi plan i neguju kao dragulj vrednosti koje će sutra značiti preteče i uzore jedne snažnije i vitalnije umetnosti. Ovako, slika koju nam pruža Oktobarski salon ne daje nade i tim se više uočava odsustvo mahom onih zrelih ličnosti koje čine srž i pravu krv umetnosti koja se danas stvara u Srbiji. Ne ulazimo u razloge zbog kojih te ličnosti nisu prisutne: činjenica je da bez njih Oktobarski salon ne predstavlja adekvatno umetnost u Srbiji a da potvrđuje konstataciju o anahronizmu, siromaštvu i širini koja ne obezbeđuje kvalitet. Bezidejnost je bila očevitna i u dodeli nagrada oko kojih je bilo dosta mučnih situacija: izuzimajući nagradu za grafiku dodeljenu Živku Djaku, nagrade za slikarstvo i skulpturu pripale su umetnicima (Lazaru Vujakliji i Nebojši Mitriću) koji su — svaki sa svojih pozicija — prisutni u našem likovnom životu već duže vremena; oni ne predstavljaju otkrovenja, ne zastupaju nove tokove, ne pokazuju izuzetno nove kvalitete, već, naprotiv, zatvaraju

jedan koncept koji je imao svog opravdanja deceniju ranije — još pre vremena osnivanja Oktobarskog salona. Kao da se htelo Vujakliji otepati opelo, zaogrnuti ga plaštom prošlosti i izbaciti iz sveta živih. I kao da se htelo pomoći Mitriću da smogne snage za realizaciju svoje nove, ambiciozne preokupacije i napusti one intimne moći u kojima je tako darovit. Čini mi se da Oktobarski salon nema ovakve zadatke niti bi trebalo da ih ima. Ta nedoslednost i nejasnoća koncepcije i u podeli nagrada potvrđena je i priznanjem koje je dobio mladi Živko Djak, jedan od najdarovitijih umetnika najmlađe generacije koji je već našao svoj izraz i sasvim adekvatno stilsko opredeljenje.

Kod izvesnog broja umetnika našli smo sigurnost koju su obezbedili svojim ranijim istupanjima (Miodrag-Bata Mihajlović, Zoran Pavlović, Mića Popović, rano izgubljeni Aleksandar Tomašević koji je u svojoj poslednjoj fazi pokazao izuzetan napredak u pročišćavanju koncepcije svoga slikarstva). Manje ekspozirane ličnosti (Mira Brtka, Milena Čubraković, Tomislav Dugonjić) izložili su svoje kompozicije precizne egzekucije ali bez jasno određenog plastičkog programa koji bi ih u suštini opravdao. Među generacijom najmlađih očevidan je kontinuitet u figurativnom izrazu koji još uvek prikriva nadrealnu notu i koji je postao već opšta karakteristika današnje beogradske likovne celine: Bora Iljovski neguje satiriku i grotesku, Momčilo Antonović slikom »Nepoznati čuvari belog anđela« nagoveštava umetnika koji će možda imati snage da pročisti svoj izraz i orijentaciju. Radomir Reljić, inače najznačajnija ličnost beogradskog neo-figurativnog kruga, koji je izvršio veliki uticaj na najmlađu generaciju umetnika, ovoga puta je izložio lucidnu i angažovanu ali nedovršenu i loše likovno sprovedenu kompoziciju »Europa, terra incognita« kojom kao da je hteo da demonstrativno ostane samo pasivni učesnik Oktobarskog salona.

Skulptura na najočevidniji način izražava teška vremena: malo je novih rezultata, čini se na prvom mestu zbog siromaštva materijala što uslovljava neadekvatna rešenja ponekada inventivnih namera (Tomislav Kauzlarić, Ana Bešlić). Milija Nešić nastavlja sa svojim istraživanjima, ali ne nalazi neke nove solucije, pa ipak ostaje jedan od najboljih skulptora mlađe generacije. Međutim u celom tom ambijentu najbolji utisak ostavila je Venija Vučinić-Turinski. Njene forme od grubo tesanih drvenih masa evociraju neke oblike »pre-industrijske civilizacije« (M. Pušić, i svojom duhovitom zamisli, dobro proučenim prostornim i istovremeno intimnim odnosima, kao i tehničkom realizacijom, nameću se kao najjači eksponati ovogodišnjeg Oktobarskog salona.

Upoređujući sa ostalim disciplinama, stvara se zaključak da je grafika unela najviše novina: potvrđeno je, s jedne strane, prisustvo određenih vrednosti srpske grafike (Bogdan Kršić, Halil Tikveša, Miodrag Nagorni) kao i pojava većeg broja mladih umetnika koji su stekli određeni stepen zrelosti u svojim opredeljenjima (već pomenuti Živko Djak, prošlogodišnji dobitnik nagrade za grafiku Oktobarskog salona Stevan Knežević, Zoran Popović koji po prvi put izlaže i dr.). Crteži Dragana Lubarde, kao i uvek, pokazali su produhovljenost i preciznost.

Ni u sekciji primenjenih umetnosti nije bilo velikih rezultata. Izdvoji se tek po neko ime (Slobodan Mašić u grafičkom dizajnu, Dagmar Stojanović u scenografiji, Mirjana Isaković u keramici, Ivo Eterović — dobitnik nagrade za fotografiju »Studenti«).

I mesto zaključka, konstatujemo samo da je Oktobarski salon — zbog svoje popularnosti — ipak mogućnost za afirmaciju mladih i da insistiranje na tome predstavlja njegovu značajnu, ako ne i jedinu odliku.